

ANOG

BOEREN MET 'N GRUINE RAAND

ANOG: 20 JAAR VAN BETEKENIS

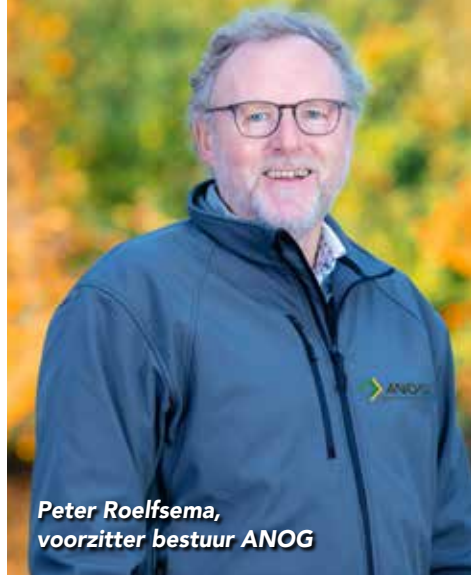
Met elk project kwam er nieuwe kennis binnen

REGIONALE AANPAK RELEVANTER DAN OOI

Vertalen en verbinden staat centraal

"TROTS DAT IE ER IS"

Leeuwerik niet vanzelfsprekend

Peter Roelfsema, voorzitter bestuur ANOG

ANOG DOET ERTOE

Samen hebben we stappen gezet met het ANLb en de kwaliteit ervan. Dit heeft een positief effect op onze populatie akkervogels en draagt bij aan doelen zoals bodem- en waterkwaliteit en insecten.

Die samenwerking deed er 20 jaar geleden al toe. Het zorgde dat we een plek aan tafel kregen, dat we kennis konden ontwikkelen en bundelen. En nu 20 jaar later geldt dat meer dan ooit. We gaan naar een samenleving waar natuur inclusief werken voorwaardelijk wordt. Als het gaat om voedsel, energie, wonen en werken, kunnen we er niet omheen: alleen met ruimte voor- en in interactie met natuur lukt het ons om toekomstige klimaat- en duurzaamheidsdoelen te realiseren. Dat we daarbij ook steeds de economische balans op de agrarische bedrijven meewegen spreekt voor zich.

Steeds vaker zitten we als ANOG aan tafel als het gaat over dit soort onderwerpen in politiek en beleid. En steeds vaker wordt dan duidelijk hoe we als vereniging hier ook

echt een verschil kunnen maken. We kunnen bouwen op relevante praktijkervaring en kennis op dit vlak. Niet alleen in onze eigen regio en op onze eigen erven en percelen, maar ook in projecten. In onze regio, landelijk en ook samen met andere collectieven. Vanuit onze eigen kracht werken we samen aan een groter gemeenschappelijk belang.

Natuur inclusief zal de komende jaren dan ook meer dan ooit een vaste plek op de agenda van de samenleving innemen. Dat vraagt om samenwerking en om kennis. Dat vraagt om een organisatie die verbindt en deelt. Dat is waar we als ANOG ooit mee begonnen en is in 20 jaar tijd alleen maar actueler geworden.

Kortom: na 20 jaar zijn we als ANOG, werkorganisatie én leden, relevanter dan ooit. We doen ertoe!

“Met elk project kwam er nieuwe kennis binnen”

ANOG: 20 JAAR VAN BETEKENIS VOOR LANDBOUW EN NATUUR

Hein in 't Hout (links) en Jan Willem Kok

Twintig jaar ANOG is een mijlpaal voor boer en natuur in Oost-Groningen. Wat was de reden voor de oprichting, is ANOG nog altijd relevant en blijft het dat ook in de toekomst? Oud-bestuurders Hein in 't Hout en Jan Willem Kok, blikken samen terug.

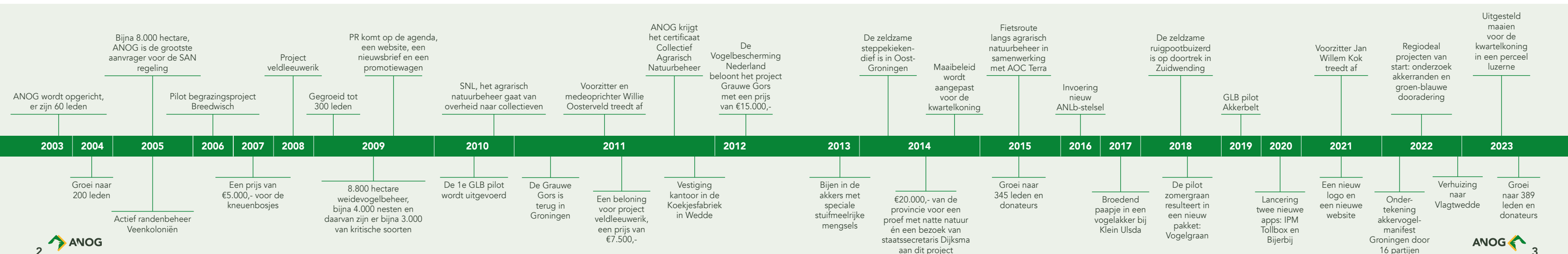
“Het was tijd om de koppen bij elkaar te steken,” zo vat Hein in 't Hout de oprichting van de Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen samen. Tot begin 2000 was agrarische natuur vooral iets van een groep enthousiaste ondernemende boeren. Nieuwsgierigheid en een zoektocht naar nieuwe verdienmodellen waren de drijfveren en de vergoeding voor akkerrandenbeheer was het juiste duwtje in de rug. Maar de betalingen waren traag en moeizaam. Ook de manier van controleren en de begeleiding liet duidelijk te wensen over. Door agrarische natuur beter te organiseren zou dat opgelost kunnen worden. Toen deze visie ook vanuit het provinciaal bestuur werd aangemoedigd was het nog een kleine stap tot de oprichting: Op 14 juli 2003 was de Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen een feit.

Plek aan tafel

Praktische zaken, zoals betalingen en de inkoop en distributie van zaad was nu goed geregeld. Maar er waren ook direct andere voordelen. Jan Willem Kok: “We kregen nu echt een plek aan tafel. We waren één geheel. Het werd voor onderzoekers en andere belanghebbenden een stuk

“In twintig jaar tijd hebben we qua kennis een wereld van verschil gemaakt”

eenvoudiger om samen te werken met deze groep boeren, nu ze één vereniging waren. Dat was positief, maar had ook zijn keerzijde. Iedereen nam tenslotte ook zijn eigen agenda mee naar de tafel. Zoals de focus op de grauwe kiekendief, waardoor het belang van de groep het niet altijd won. “Terwijl wij het als deelnemers veel interessanter vonden om verbindingen te leggen. Het idee dat je bijvoorbeeld voor de hele veenkolonien

verbindingen maakt met akkerranden, dat hebben we laten uitwerken, maar daar kwam geen geld voor. Terwijl je dan wel structuur brengt en echt een verschil kunt maken," zegt Hein.

Kerngebieden en nieuwe mogelijkheden

Een nieuwe periode brak aan. Nieuwe kennis werd ontwikkeld. Maar ook kwamen de eerste financiële uitdagingen. "Bij aanvang was het hele gebied van ANOG nog ons werkerrein, maar terwijl onze kennis groeide kwam er wel minder geld beschikbaar. Daardoor kregen we ineens te maken met kerngebieden. Over die inrichting mochten we wel meedenken, maar uiteindelijk bleef de provincie aan zet," vertelt Jan Willem. "Daardoor vielen boeren buiten de boot. Tegelijk kwamen er ook weer nieuwe plannen, nieuwe mogelijkheden, waardoor weer nieuwe geldstromen op gang kwamen." En dat leverde meer op dan alleen een financiële compensatie. Het was de basis voor de praktijkkennis zoals die er nu is. "We startten projecten uit enthousiasme. Met elk project kwam er ook nieuwe kennis binnen." Hein vult aan: "In twintig jaar tijd hebben we qua kennis echt een wereld van verschil gemaakt. Voor vogels, insecten, de bodem."

Natuurontwikkeling

De voorbeelden zijn legio. Akkerranden als natuurlijke plaagbestrijding, voedselveldjes, samenstelling van mengsels, de breedte van bufferstroken. Bewustwording en impact is een belangrijke winst van de afgelopen jaren. Impact met bijvoorbeeld natuurontwikkeling, zoals Reiderwolde. Deze nieuwe natuur werd ontwikkeld door boeren. "Dat was heel bijzonder natuurlijk. Ineens was het niet meer zo vanzelfsprekend dat iets aan één organisatie werd gegund en ontstond er een concurrentiepositie. Dat was nogal wat en heeft iedereen echt wakker geschud," zegt Jan Willem.

"We moeten het zo inrichten dat boer én natuur er baat bij hebben"

Regels en doelen

Impact en bewustwording is een groot goed voor ANOG. De nieuwe regels en maatregelen maken het alleen niet altijd even eenvoudig. Hein schudt het hoofd

wanneer hij erover begint. "Het moet gaan over boeren natuur, niet over regels en controle." En daarin zit ook direct een stevige boodschap voor de toekomst. "We doen in Nederland nog wel eens alsof het allemaal losse onderdelen zijn. Akkervogels, erfafspoeling... Maar het gaat erom dat we doelen halen. En let op: halen we die doelen niet dan krijgen we te maken met nog meer regels. Terwijl die bufferstroken een uitgelezen kans zijn om ze zo in te richten dat boer en natuur er baat bij hebben. Daar moeten we ons samen hard voor maken." Jan Willem sluit hierbij aan: "Er komt nog zoveel meer op de sector af. Als je veldbonen wilt verbouwen voor de eiwitten, dan heb je wel de hommels nodig voor bestuiving. Zorg dat je pro-actief blijft!"

Hein in 't Hout uit Meeden was een van de oprichters van ANOG in 2003. Hij was bestuurslid tot 2008. Jan Willem Kok uit Wessinghuizen, was bestuurder van 2011 tot 2021.

Marian van Dongen
Waterkwaliteitsadviseur,
Waterschap Hunze & Aa's

ANOG werkt veel samen met andere organisaties in het gebied. Zo ook met het Waterschap Hunze & Aa's, bijvoorbeeld in het project Meer Kennis Minder Middelen. Waterkwaliteitsadviseur Marion van Dongen deelt haar ervaringen.

Al vrij vroeg in mijn werkzame tijd bij het waterschap ben ik in contact gekomen met ANOG. Het landelijke project Bloeiend Bedrijf was de aanleiding daartoe. Veel akkerbouwers in het gebied van ANOG deden hieraan mee. Het was een grote teleurstelling toen dit project ophield, na 5

SAMENWERKING MET ANOG HELPT JE VERDER

jaar waarin met meer dan 500 akkerbouwers was gewerkt aan akkerrandenbeheer. We hebben samen zo goed en zo kwaad als het ging geprobeerd de toenmalige akkerranden in de lucht te houden. Dit lukte door de vasthoudendheid van ANOG en dat we als waterschap inzagen dat akkerranden ons helpen bij het terugdringen van overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen. Een door ANOG goed georganiseerde bestuursexcursie in 2014 naar Pieter Dinkla hielp daar ook bij. Er zouden er nog meer volgen.

En toen kwam in 2016 de mogelijkheid om in het ANLb de categorie Water als blauwe dienst in te vullen. Ook daarin vonden we elkaar, want wat was er nou mooier dan de akkerranden voor een groot deel te kunnen financieren uit Europees geld. We hadden toen al het idee dat het belangrijk was om kennis te verzamelen. Daar kon ANOG gemakkelijk invulling aangeven, juist door de samenwerking met de agrariërs in het gebied. Het project Meer kennis Minder Middelen stond op de kaart en we gingen samen de boer op om hier ook landelijk aandacht voor te vragen. Toen ook nog de adviseurs van gewasbeschermingsmiddelen die op het erf van de boer komen, werden

meegenomen in dit traject was voor mij het plaatje compleet.

Prettig samenwerken

Het is prettig samenwerken want je staat allebei voor hetzelfde: behoud van het middenpakket en zorgen voor schoon en gezond water in de sloot. En daarmee mogelijkheden bieden aan agrariërs om zelf stappen hierin te zetten. Dat het nog niet vlekkeloos gaat en het onkruid soms een heikel punt kan zijn, wordt door ANOG niet als een probleem gezien maar als een uitdaging om ook die te tackelen. Boeren die hiervoor open staan worden door de jaarlijkse kennisbijeenkomsten bereikt. Voor het waterschap bieden deze bijeenkomsten kansen om ook onze kant van het verhaal te kunnen vertellen en zo het gezamenlijke belang op te zoeken. Dat het soms wel eens botst is geen reden geweest om met de samenwerking te stoppen. Een adempauze en dan toch weer vol gaan voor een voortzetting van pilotprojecten, dat kenmerkt ANOG. Een waardevolle partner voor het waterschap in het bereiken van de agrariërs in het gebied en het verleiden tot het nemen van maatregelen door de agrariërs.

CONSTRUCTIEVE SAMENWERKING

ANOG is voor de provincie van waarde. Zij voert samen met de agrariërs het agrarisch natuurbeheer uit en is daarnaast samen met de provincie actief in verschillende projecten rondom landbouw en natuur. De samenwerking is constructief. De afgelopen 20 jaar zijn er veel stappen gezet en kennis opgebouwd over agrarisch natuurbeheer en de soorten in het

akkerbouw gebied. Voor de toekomst hoop ik dat we hiermee verder kunnen gaan, want natuurinclusiever boeren is ook belangrijk voor de toekomst van de landbouw in Groningen.

Henk Emmens, gedeputeerde landbouw, natuur en economie provincie Groningen

DE NATUUR LAAT ZICH NIET LEIDEN

Schouwen is een belangrijk onderdeel van agrarisch natuurbeheer. Liggen alle pakketten er zoals is afgesproken en doen ze wat ze moeten doen? Janneke Smant is een van de ervaren schouwers voor ANOG en gaat elk jaar met collega's op pad voor de fysieke beoordeling.

Hoe ben je schouwer geworden?

Eigenlijk ging dat heel erg vanzelf. We zijn zelf lid van ANOG en we hadden het over het schouwen. Van het een kwam het ander en nu doe ik dit al een aantal jaren in een prachtig mooi, groot en vooral divers gebied. Van Oldambt en Veenkoloniën tot Westerwolde.

Wat doe je precies als schouwer?

Heel praktisch: we krijgen een map mee met de kaarten en wat voor beheer er op de percelen zit. Daarvan doen we dan een fysieke waarneming. Is de breedte op orde, is er niet doorheen gereden? Dat soort vragen. Voor elk beheerpakket is er zo een eigen lijst en die bekijken we dus per perceel door het hele werkgebied. Een hele zoektocht soms, dan ben je blij dat de telefoon en google maps bestaat!

En was is zo er leuk aan dit werk?

Het werken met de natuur. Dat is echt nooit hetzelfde. Ik herinner me een keer een stuk dat er echt helemaal niet uitzag zoals je zou verwachten. Niet zoals op de plaatjes in elk geval, met kleur en bloei. Bij navraag bleek dat ook de boer zelf er helemaal niet blij mee was. Maar wat bleek, het zat er wel vol met vogels en het stuk deed dus precies wat de bedoeling was. Dat is het mooie, de natuur laat zich dus echt niet leiden.

Het lijkt dus ook heel leerzaam?

Het is ontzettend leuk om op deze manier intensiever bij het agrarisch natuurbeheer betrokken te zijn. Ook met ons eigen bedrijf

zijn we lid en voor ons is het echt een extra gewas en onderdeel van ons bouwplan. Als schouwer kom je ook bij andere bedrijven en leer je van elkaar. Hoe ga je bijvoorbeeld om met een hoge onkruiddruk. Dat zijn dingen die je meeneemt naar je eigen bedrijf en weer naar collega's.

“Werken met de natuur is echt nooit hetzelfde”

Wat maakt ANOG daarin bijzonder?

Wat opvalt is dat bij ANOG altijd gezocht wordt naar de balans tussen landbouw en natuur. Hoe kun je een beheerpakket optimaal inzetten? Die samenhang is waar het om draait. Kun je een rand zo inrichten dat het insecten lokt die bijvoorbeeld luizen bestrijden? Als dat lukt dan draag je bij aan biodiversiteit én kun je toe met minder chemicaliën. Dat is natuurlijk prachtig.

Janneke Smant- Pentenga, woont in Veendam en heeft met haar man Ludy een akkerbouwbedrijf in Meeden en Tripscompagnie. Jaarlijks doet ze met een aantal andere schouwers de schouw voor ANOG en sinds enkele jaren ook voor het collectief Midden-Groningen.

GRONINGS MET EEN ZACHTE G

Onvervalst Gronings, maar wel met een zachte g. Bij ANOG kijkt niemand er meer van op. Jolanda Wilts is al meer dan 13 jaar een vertrouwd gezicht in de regio en is verantwoordelijk voor verschillende secretariële en financiële zaken.

Hoe ben je eigenlijk bij ANOG terechtgekomen?

Voor ik hier aan het werk ging heb ik best verschillende dingen gedaan. Vanuit mijn studie Personeel en Organisatie, heb ik eerst jarenlang gewerkt als reïntegratiemedewerker van werkzoekenden. Daarna heb ik een tijdje als zelfstandige gewerkt, maar zocht ook wel naar meer zekerheid. Ik kende de dochter van de toenmalig voorzitter en via haar hoorde ik dat ANOG een financieel en secretarieel medewerker zocht. Ik had een oriënterend gesprek met twee bestuursleden. Die wisten de baan goed te verkopen en toen was het al snel beklonken.

En toen ging je aan de slag als financieel medewerker?

Daar begon het wel. Maar ik notuleerde ook al vrij snel de bestuursvergaderingen en van het een kwam het ander. Je was er eigenlijk altijd mee bezig. Dat gold voor ons allemaal. Het was geen uitzondering als Willie Oosterveld, de toenmalige de voorzitter, tegen 11 uur 's avonds nog even belde om de week door te nemen.

Er is vast veel veranderd?

We zijn een stuk professioneler geworden. Maar de betrokkenheid van collega's is nog net zo groot als in het begin. Het is fijn dat de werkorganisatie een managementlaag kreeg, daardoor werden taken duidelijker. Eigenlijk zie je dat we door de tijd heen best veranderd zijn. Ook het bestuur. In het begin waren we soms een olifant in porseleinkast. Dat was ook nodig, we moesten echt onze stem laten horen. Dat

paste in de tijdgeest. Nu is het als organisatie rustiger en stabiel, we hoeven ons bestaan niet meer uit te leggen. Gek genoeg past die stabiliteit ook juist weer bij de veel onrustigere tijd waarin de sector nu zit.

Waar ben je het meest trots op?

Toch wel op de organisatie zoals die er nu staat. Dat we werken op een professionele en pragmatische manier. Naast het akkervogelbeheer hebben we bijvoorbeeld intensief gewerkt aan het project Bloeiend Bedrijf. Daarin gingen we echt met de boeren aan de slag, we droegen echt bij met kennisoverdracht. Dat is het bedrijf waar ik met plezier voor werk!

“We zijn een pragmatische club die wil meedenken en doen”

Wat mag echt nooit verloren gaan?

Het echte ANOG-gevoel. We moeten zorgen dat we onze identiteit behouden, onze eigenzinnigheid onze eigen kracht. We moeten met alle regels die er nu zijn en komen, oppassen dat we bij wijze van spreken geen tweede RVO worden. We zijn ANOG, een pragmatische club die wil meedenken, maar vooral wil doen.

Jolanda Wilts woont met haar man Berend en hun twee zoons op een akkerbouwbedrijf in Vledderveen. Ze werkt sinds 2010 bij ANOG en doet met name financieel en secretarieel werk.

Meindert Sluis (rechts) tekent samen met de deelnemers de gebieden in. (2011)

Heleen Strockmeijer tekent het ANLb digitaal in. (2023)

Van pen en papier naar online

20 JAAR AGRARISCH NATUURBEHEER

// Gewoon vanuit huis, met pen en papier." Agrarisch natuurbeheer zag er 20 jaar geleden beduidend anders uit. Meindert Sluis, akkerbouwer in Zuidwending was een van de eerste medewerkers van de vereniging en was in de beginjaren betrokken bij het aanvragen van de subsidies.

Tijdens inloopavonden in het dorps huis werd samen met de boeren gekeken wat er mogelijk was en waar de maatregelen konden worden genomen. Ordners vol met kaarten werden opgeslagen. Ook het tellen

vond op een hele andere manier plaats. "Deelnemers hielden zelf bij welke vogels ze gezien hadden. Ik verwerkte de gegevens en koppelde dat dan terug aan de provincie. Gewoon in een spreadsheet. Met een ecooloog van de provincie bekeken we dan de resultaten, zodat er eventueel bijgestuurd kon worden."

Dat veranderde echter al snel. De professionalisering van het agrarisch natuurbeheer en de organisatie maakte dat er gewerkt werd met een kwaliteitshandboek en schouwcommissies. Inmiddels wordt

het beheer ingetekend met een speciaal daarvoor ontwikkelde tekentool en de contracten worden digitaal ondertekend. Professionalisering heeft het makkelijker gemaakt. Maar ook complexer. Er kwam namelijk ook meer controle. "Het werd steeds verder dicht gereguleerd, dat zie je nu ook met de ecoregeling bijvoorbeeld. De vraag is of dat de ontwikkeling van natuur echt ten goede komt."

Toch is de akkerbouwer niet alleen maar somber. "We hebben als ANOG agrarische natuur echt op de kaart gezet en met projecten zoals de functionele akkerranden veel meer boeren kunnen bereiken. En natuurlijk heel veel kennis kunnen ontwikkelen en dat doet ANOG nog altijd."

Monique Mellema, in het midden, geeft uitleg in het veld.

Leeuwerik niet vanzelfsprekend

"TROTS DAT IE ER IS"

// We hebben akkervogels en je hoort ze ook," en dat is precies waar het volgens gebiedscoördinator Monique Mellema om draait. De aanwezigheid van de akkervogel is namelijk de perfecte manier om te zien hoe het gaat in een gebied. Het is onderdeel van het hele ecosysteem, van micro-organismen tot roofvogel. De doelsoorten, zoals de veldleeuwerik spelen daarin een cruciale rol. "Het is onze taak om ze te beschermen door een goede balans en dus goede leefomstandigheden. En zolang we de vogels én de boeren kunnen

helpen is dit het mooiste werk dat er is." Wintervoedselveldjes, struweel en kruidenrijke randen zijn daarvoor prima methoden. De provincie bepaalt de doelen aan de voorkant. Monique zorgt met het team ervoor dat de juiste beheermaatregelen vervolgens aan deze doelen worden gekoppeld en in het gebied worden uitgevoerd. En dat is een hele puzzel. "Er zijn veel verschillende maatregelen waar je mee kunt sturen op bijvoorbeeld voedsel of broedgelegenheid. En je wilt juist dat alles voldoende aanwezig is."

"Zolang we de vogels én de boeren kunnen helpen is dit het mooiste werk dat er is"

Dat is geen eenvoudige opgave. De druk op het buitengebied neemt toe met nieuwe doelen zoals windmolens, zonnepanelen, de vergroting van landbouwbedrijven, het heeft allemaal invloed op het aantal akkervogels. Tellingen in de clusters laten zien dat het beheer zeker effect heeft. "De patrijs en veldleeuwerik komen gelukkig nog voor in de clusters maar ze komen wel echt in de verdrukking." Voor Monique is de puzzel dan ook nog lang niet compleet. "We vinden het bijna vanzelfsprekend dat je hier de leeuwerik nog hoort. Maar dat is het niet," is de waarschuwing. Zorg er daarom voor dat ook de markt de inspanningen beloont. "Agrarisch natuurbeheer moet je kunnen beschouwen als een volwaardig gewas, in teelt en in de economische opbrengst."

De patrijs komt voor in verschillende clusters.

Het ANOG-fundament

AGRARISCH NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER IN OOST-GRONINGEN

Het ANOG-werkgebied strekt zich van Delfzijl in het noorden tot aan Ter Apel in het zuiden. In dit gebied is ANOG sinds 2016 verantwoordelijk voor het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, het ANLb.

De biodiversiteit en diversiteit aan akkervogels in akkerbouwgebieden ging de laatste jaren verder achteruit. Daarvoor zijn de boeren in Oost-Groningen actief aan de slag gegaan met agrarisch natuurbeheer. Met als doel juiste omstandigheden creëren voor de akkervogels en een betere biodiversiteit. Voor akkervogels worden er maatregelen weggelegd in verschillende gebieden, de zogenaamde clusters. Deze voldoen aan een aantal belangrijke voorwaarden, zo is een cluster minimaal 250 hectare groot en moet het voldoen aan de voorwaarden van het natuurbeheerplan zoals die zijn opgesteld door de provincie Groningen. ANOG heeft in totaal 14 clusters voor akkervogels op zand- en kleigrond. Maatregelen die hier worden genomen variëren van het inzaaien van kruidenrijke akkerranden tot het laten staan van stoppels na de graanoogst. Hierdoor ontstaat er voor akkervogels meer voedsel-, broed- en overwinteringsgelegenheid.

Een cluster:

- is een gebied van 250 hectare
- met minimaal 5% agrarisch natuurbeheer
- hiervan is ongeveer 80% zomer- en 20% wintermaatregelen
- voldoet aan de voorwaarden van het natuurbeheerplan van de provincie

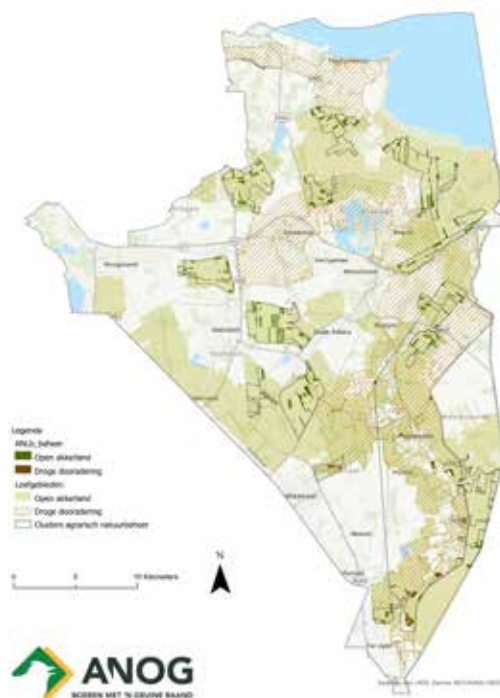
Naast de maatregelen voor akkervogels, wat ongeveer 87% van het budget beslaat, worden er ook beheermaatregelen weggelegd voor dooradering, water en sinds het laatste jaar ook klimaat.

Monitoring beheer en beleid

Het beleid en het beheer van het agrarisch natuurbeheer wordt gemonitord. De provincie doet dat op beleidsniveau en sinds 2017 doet ANOG dat op beheerniveau. De tellingen worden uitgevoerd door SOVON. Deze tellingen helpen bij het bepalen van de juiste gebieden voor agrarisch natuurbeheer. Uit de tellingen blijkt dat sinds 2010 het aantal akkervogels in het open akkerland sterk is afgenomen. Door het beheer te concentreren in clusters, is de daling in ons werkgebied iets minder hard gegaan dan in de rest van Nederland.

Voor de doelsoorten is het belangrijk dat naast de goede inrichting van de clusters verruiming van bouwplan met vogelvriendelijke gewassen plaatsvindt.

Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer ANOG

Trend van de belangrijkste Groninger akkervogels vanaf 1987, verdeeld over drie tijdvakken

	1987- 2009	2012- 2015	2015- 2020
Soorten van open akkers			
Gele kwikstaart	+	+	0
Graspieper	-		-
Kwartel	+		-
Veldleeuwerik	-	+	-
Soorten van ruigte en struweel			
Blauwborst	+	+	+
Geelgors	+	+	0
Grasmus	+		0
Kneu	-		0
Steltlopers			
Kievit	+	-	-
Scholekster	-	-	-
Wulp	+		0

Legenda: - afname; 0 stabiel; + toename; blanco= geen gegevens beschikbaar
Bronnen: Toestand van natuur en landschap 2010 (1987- 2009), Toestand van natuur en landschap 2017 (2012 -2015), Evaluatie kerngebiedenbeleid (2015 – 2020)

Deelnemer Ineke van de Ven:

BIJDRAGEN AAN VERBETERING NATUUR ÉN IMAGO

Deelnemen aan het ANLb, dat is onderzoeken hoe we kunnen meewerken aan een verbetering van de natuur. Bijkomend voordeel is dat het bijdraagt aan het imago van de landbouw. "Wat de waarde is, is moeilijk te vatten. Immers niet alleen de economische waarde telt," is de overtuiging van Ineke van de Ven, akkerbouwer uit Woldendorp. "De natuur is een heel complex eco-systeem. We weten voor een deel hoe we dat kunnen beïnvloeden, maar heel veel weten we ook niet. Ik ben de ANOG dankbaar dat ze zich inzetten voor kennis vermeerdering. Ik heb

vooral geleerd dat het heel veel leren is. Elk jaar opnieuw."

De stappen zijn klein, maar inzetten op een sterk en mooi ecosysteem is relevant en draagt bij aan de verbetering van de landbouw én natuur die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Bovendien is een bijdrage aan natuurherstel ook een maatschappelijk belang. "Je hoort de veldleeuwerik en je ziet de prachtige natuurrakkers waar ik zelf, maar waar ook anderen van kunnen genieten. Dat doet je gewoon echt goed."

Henk Smith

Maak GLB en ANLb weer aanvullend op elkaar "ALS ANOG HEBBEN WE ECHT ONZE KRACHT LATEN ZIEN"

// We hebben onze sturingskracht laten zien en er tegelijk nog veel meer uitgehaald." Henk Smith, oud-bestuurder van ANOG en onder meer akkerbouwer in Beerta is blij met de rol die ANOG speelt bij de GLB-pilots. Volle tevredenheid over het resultaat is er echter niet. "De maatregelen die er zijn, zijn goed uitgedacht, maar uiteindelijk gaat het dan toch in de uitvoering niet goed."

In 2011 ging de eerste GLB-pilot van start. De vraag richtte zich daarbij vooral op sturingskracht. Een belangrijke term die herhaaldelijk langskwam in het traject. Het was een zoektocht en vooral een oefening van de overheid om te onderzoeken of vergroening en groenblauwe diensten collectief geleverd konden worden. Het antwoord is een volmondig 'ja', de uitvoering door RVO laat echter te wensen over.

Vier agrarisch natuurverenigingen gingen aan de slag. Een project van aanvankelijk een jaar werd verlengd tot 3 jaar. Het budget ging van 4 ton naar 1,3 miljoen. "Dat gaf ons de kans om ook echt aan de slag te gaan. We hebben een stuk ICT ontwikkeld maar ook maatregelen kunnen testen en onderzoeken.

Dat heeft bijvoorbeeld gezorgd dat er goede beheer pakketten zijn in de akkerbouw, al is er altijd verbetering mogelijk."

Henk Smith: "Als collectief weten we als geen ander wat er in onze regio kan en werkt."

Er werd onder meer onderzoek gedaan naar vogelvriendelijke gewassen, zoals luzerne, erwten en lupine. Mengsels, en maaitijdstippen werden onderzocht en de resultaten werden gescoord op 10 indicatoren, zoals water, bodem en biodiversiteit. Onderzoek dat nieuwe kennis opleverde die vooral ten goede kwam aan de beheerpakketten. "We hebben echt laten zien wat we als collectief kunnen. We weten als geen ander wat er in onze regio kan en werkt."

Maar het ANLb is slechts één van de bouwstenen, benadrukt Henk Smith. En

moet aanvullend zijn op het GLB. "Bij het uitwerken van het nieuwe GLB die in 2023 van kracht werd, hadden ze dat gewoon echt beter in elkaar moeten laten vallen." En dat frustrert. "Het GLB stelt nu eigen eisen terwijl het aanvullend op elkaar zou moeten zijn. Dat maakt het niet makkelijker."

Hoewel het dus vooral in de uitwerking bij het GLB duidelijk beter had gekund is de akkerbouwer zonder twijfel optimistisch over het ANLb. "We hebben als collectief echt kunnen laten zien wat we kunnen en wat onze kracht is. We sluiten als collectief een deal met de overheid en de leden vullen dat samen in. Praktisch en effectief. Daardoor komt het geld ook echt terecht waar het terecht moet komen: op de akker bij de boer."

Henk Smith is akkerbouwer in Beerta én heeft samen met zijn vrouw Djuke een landbouw- en fruitteeltbedrijf in Bunnik. Henk was bestuurslid van ANOG en is nog altijd bestuurlijk actief in onder meer het Agrarisch Natuurbeheer.

GLB PILOT AKKERBELT

Hoe kan het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid na 2021 bijdragen aan vergroening die voor boer, natuur en omgeving rendeert. Met die vraag gingen 9 akkerbouwcollectieven in 2018 aan de slag. Deze akkerbouwcollectieven die de 'akkerbelt' van Nederland vormen werkten aan een gebiedsgerichte invulling van de vergroening.

Voor de 9 collectieven met ANOG aan kop, stonden effectiviteit, maatwerk en inpasbaarheid centraal. Ook werd er gekeken naar de rol die de collectieven zelf konden spelen als de nieuwe ecoregeling werd geïntroduceerd.

In de pilot hebben 128 akkerbouwers op 1.186 ha in totaal 37 verschillende maatregelen in praktijk gebracht. De 9 collectieven hebben op basis van

de onderzoeken een 10-puntenplan opgesteld. Volgens Marjon Schultinga, projectleider van Akkerbelt, praktische en effectieve handreikingen, maar de daadwerkelijke uitvoering laat helaas te wensen over. "Vooral elementen ten aanzien van waterkwaliteit en bodem zijn opgenomen in de uiteindelijke regeling. Het is te complex geworden. Mestwetgeving die bijvoorbeeld niet correspondeert met het GLB. De praktische insteek ontbreekt terwijl daar best meer ruimte voor is."

Op twee punten heeft de pilot effect gehad op de vormgeving van de eco-regeling, deels al tijdens de rit. Ten eerste op het keuzemenu aan eco-activiteiten, waar met name veel van de water- en bodemaatregelen overeenkomen met de pilotmaatregelen. En ten tweede op het bijbehorende puntensysteem, waar elementen uit de pilot zijn te herkennen in de echte regeling. Het GLB heeft de potentie om meer samenhang tussen het ANLb en de ecoregeling te realiseren. Nu moet dit nog worden waargemaakt in de uitvoering!

Marjon Schultinga

DOELGERICHT ANLb: PRAKTISCH EN GEBIEDSGERICHT

In 2016 is het stelsel voor het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer van start gegaan dat wordt uitgevoerd door veertig collectieven verspreid over Nederland. De verdere ontwikkelingen na 2025 wordt voorbereid in Doelgericht ANLb.

Zo'n 11.000 boeren werken op ongeveer 100.000 hectare aan leefgebieden voor vogels en andere soorten in open akkerland, open grasland, droge en natte dooradering en aan waterdoelen. De uitvoering van het ANLb heeft al tot een aantal verbeterpunten geleid. Samen met Natuurrijk Limburg en de landelijke koepel BoerenNatuur is ANOG aan de slag met een aantal verbeterpunten om te komen tot een doelgerichter en efficiënter ANLb.

"We maken een nog veel praktischer en gebiedsgerichtere aanpak," vertelt Marjon Schultinga, projectleider bij ANOG. Het belangrijkste onderdeel van de pilot is de habitatscorekaart, wat handvaten geeft om de habitat voor soorten op gebiedsniveau te verbeteren. Daarbij wordt verder gekeken dan het ANLb. "Hoe kan het ANLb doelgericht in het landschap worden ingepast. Dus geen lijntjes en vinkjes, maar een praktische aanpak voor collectief en boer." Er wordt nauw samengewerkt met RVO en LNV om ruimte te vinden én creëren in belemmerende regelgeving.

Tot dusver is de uitvoering vooral nog erg theoretisch van aard. "De focus ligt op dit moment echt nog op de beleidskant en dat is ook logisch in deze fase. Maar het zou goed zijn als de boer straks wel meer aan bod komt."

Deelnemers op zoek naar natuurlijke plaagbestrijders.

Functionele Agro Biodiversiteit

“MEER INSECTEN, MINDER MIDDELEN”

Functionele akkerranden, zijn een begrip binnen de agrarisch collectieven. In 2011 kreeg dit voor het eerst gestalte met het landelijke project Bloeiend Bedrijf en werd het een relevant onderdeel van het agrarisch natuurbeheer.

Het doel van de randen is het beperken van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlaktewater door te fungeren als een natuurlijke buffer. Tegelijk draagt de biodiversiteit in de rand bij aan natuurlijke plaagdierbestrijding. Door bijvoorbeeld zweefvliegen en sluipwespen. Vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wordt er gewerkt aan rendement uit randen met het project Meer Kennis Minder Middelen.

Studiegroepen en professionele begeleiding hebben veel kennis gebracht. Maar de grootste winst is misschien wel een gedragsverandering. Ondernemers zijn echt actief minder middelen gaan gebruiken en zijn kritischer. Een van die ondernemers is Berend Jansema uit Sellingen. “Gewoon

**Berend Jansema uit Sellingen:
“Kijk nou eens echt goed
in je gewas”**

even stil staan. Kijk nou eens echt goed in het gewas. Naast die vuilboomluis is er nog zoveel meer te zien. Allemaal goeie insecten die je met een chemische bestrijding ook kwijtraakt, terwijl die luis nog lang niet op de schadedrempel zit.”

Geen standaard meer

Een standaardbespuiting tegen insecten staat bij Berend niet meer op het programma. Alleen tegen de coloradokever wordt eventueel nog een selectief middel ingezet, maar alleen als het écht nodig is. Of de luizendruk nu lager is door de randen of door minder spuiten is volgens de ondernemer niet met zekerheid te zeggen, het is waarschijnlijk een combinatie. Het gaat vooral om bewustwording. “Die drang om elke vierkante meter te benutten voor productiegewassen, die is weg. Net als de paniek bij het zien van de eerste luizen. Het agrarisch natuurbeheer is onderdeel van de bedrijfsvoering. Weerbaarheid van de gewassen en van de bodem daar draait het om. Niet alleen meer kennis, maar ook meer insecten en minder middelen.”

Volgens Berend Jansema echt een andere manier van werken en dat gaat niet over één nacht ijs. “Het is mooi om te zien dat ANOG zich daar ook hard voor maakt en ook haar best doet om die omslag bij een grote groep onder de aandacht te brengen. Samen kunnen we die beweging in gang houden.”

Vertalen en verbinden staat centraal

REGIONALE AANPAK RELEVANTER DAN OOI

Het wordt niet makkelijker, maar wel relevanter dan ooit tevoren. Als het aan bestuursleden Gert Sterenberg en Tonny Doornbos ligt, zal ANOG zich de komende jaren nog sterker ontwikkelen. De rol van vertaler en verbinder staat daarbij centraal.

“Als ANOG hebben we kijk op ons gebied. Op de landbouw en op de biodiversiteit. Dat kun je niet van bovenaf sturen, dat moet je in het gebied doen,” zegt Gert. Het resultaat van sturen vanaf een afstand is bekend en leidt vaak tot regels die soms helemaal niet bijdragen aan het grotere doel. Een praktisch voorbeeld is bodembedekking, een van de vele conditionaliteiten van het GLB. Hiervoor moet de bodem tussen 1 augustus en 1 november minimaal acht weken bedekt zijn. Tonny: “Maar in het Oldambt willen we juist vroeg ploegen en moet je de grond laten verwerken. De natuur moet dan zijn werk doen voor je weer kunt zaaien. Dit is dus een typisch voorbeeld van een maatregel die misschien één doel dient, maar drie andere doelen onderuithaalt”.

Stem het beleid af met de regio, in de regio. Daar kan ANOG in de toekomst nog een veel relevantere rol spelen, is de overtuiging van de bestuurders. Veel maatregelen zijn op dit moment een duidelijk gevolg van een behoefte om te controleren en sturen op landelijk niveau. “Bij alle voorstellen rondom het GLB is er eigenlijk maar één criterium:

is het te controleren? Zonder bonnetje of satellietopname lijkt het alsof er niets gebeurt. Maar juist doordat we zo verbonden zijn met de regio weten we precies wat er gebeurt en wat er kan,” benadrukt Gert. “Daardoor is het wel mogelijk om te sturen op doelen en te belonen voor de inzet op de doelen. Als collectief hebben we dat exact in beeld. Dat kunnen we nog veel meer uitdragen. Nu lijken de maatregelen een doel op zich.”

Kennis heeft topprioriteit

De drang tot controle is volgens de bestuurders niet onlogisch. Maar heeft vooral ook te maken met een gebrek aan kennis. Terwijl die kennis juist weer een topprioriteit verdient. Kennis die ANOG de afgelopen jaren heeft opgedaan, zegt Tonny. “Of we het nou leuk vinden of niet, maar de maakbaarheid van de landbouw neemt steeds verder af. Minder kunstmest, minder chemie. Hoe ga je daar mee aan de slag in de balans met de natuur. Daarvoor heb je kennis nodig. Terwijl die hele kennisinfrastructuur juist is afgebroken. De voorlichting is geprivatiseerd en het onderwijs loopt achter de feiten aan. Ondertussen hebben wij als collectief die kennis kunnen ontwikkelen. Met de leden en de organisatie. Het is nu aan ons om hier positie in te nemen. Die boodschap over te brengen wat wel en wat niet kan. Welke maatregelen werken echt en welk doel dienen ze.”

“Biodiversiteit kun je niet van bovenaf sturen, dat moet je in het gebied doen”

Het vergaren van meer kennis, het overbrengen ervan én het vertalen naar een concrete aanpak. Dat is ANOG als vertaler en verbinder voor landbouw met natuur. “Samen moeten we zorgen dat het in de praktijk werkbaar blijft. Natuur inclusief is steeds belangrijker voor de landbouw. Je wordt afgerekend op de impact op je omgeving,

Gert Sterenberg

terwijl voor de meeste financiers het saldo nog steeds voorop staat,” aldus Gert. Tonny vult aan: “Als boer zit je dan echt in een spagaat. Het ANLb is wel kostendekkend, maar er zit geen marge op. Wil je een structurele aanpak dan moet je stoppen met losse maatregelen voor de korte termijn. Het is tijd voor een lange termijnvisie die verder gaat dan woorden, daar is landbouw en natuur bij gebaat.”

Werk aan de winkel voor ANOG dus. Met het vertalen van de praktijk naar beleid en verbinden van de regio met dat beleid. “Hoe kun je in jouw regio datgene doen dat maximaal effect heeft op de biodiversiteit. En hoe houd je dat interessant voor de teler en zorg je dat de natuur er ook echt wat mee

opschiet. Dat is waar we nu als ANOG al elke dag mee bezig zijn en daar moeten we onverminderd op inzetten,” vat Gert samen.

Tonny Doornbos is vanaf het eerste uur betrokken bij ANOG. Eerst als akkerbouwer met ANLb, daarna als ondersteuner voor het bestuur vanuit een projectorganisatie. Sinds 2016 is hij actief in het bestuur van het collectief. Tonny heeft samen met zijn vrouw Monique een akkerbouwbedrijf in Finsterwolde.

Gert Sterenberg is sinds het voorjaar van 2021 officieel lid van het bestuur. Samen met zijn ouders heeft hij een landbouwbedrijf met akkerbouw, vleeskuikens en vleesvee in Onstwedde. Agrarische Natuur is een vast onderdeel in het bedrijf.

Tonny Doornbos

T GRUINE RAAND

Boeren binnen der in veul soorten
Moar hoal veural dij in de goaten
Dij een haart hebben veur de biodiversiteit

Woar t nat alleneg gait
Hou n dikke trekker op de oprit staait
Moar boer en burger zug bekommeren om milieun en duurzoamhaid

Want zug de graspieper genieten
As alle vogels kommen visiten
Deur veule baaisies dansend tussen t kleurriek bloumenpracht

T is din feest veur allemoal
Schoon, helder Wotter stroomt aingoaal
Woar de overlevingskansen worden vergroot veur t noageslacht

t Gruine Raand (2x)
wees zuuneg op ons mooie akkerlaand
t Gruine Raand (2x)
Staait de ANOG aan het stuur
veur de mins en de natuur
en veur de boeren mit heur guine guine haart

Want op t leste van de dag goan de klompen voak weer oet
Noa een goud bord eten van heur vruchtboar akkerlaand
Din dreumt de boer en wordt deur zien aarfgenoten begroet
En heurt de kwiksteert hom hartelek bedanken

De kievit laacht hom weer ais tou
De Kiekendaif zwaait Graauw of Blaauw
De oele draait wiezenlielik zien kop

Moar ook de allerklainste baaisies
Zingen onheurboar dankboare laidjes
En de Laiuwerik dij zingt din weer volop

t Gruine Raand (2x)
wees zuuneg op ons mooie akkerlaand
t Gruine Raand (2x)
Staait de ANOG aan het stuur
veur de mins en de natuur
en veur de boeren mit heur guine guine haart

Colofon

20 jaar ANOG is een uitgave van ANOG
naar aanleiding van het 20-jarig jubileum
info@anog.nl

Redactie

Jolanda Wilts
Marijke van der Laan
Heleen Strockmeijer
Janet Katerberg, Bureau Compas

Tekst

Janet Katerberg, Bureau Compas

Fotografie:

ANOG
Privéarchief deelnemers
Istock
A. Imminga, veldleeuwerik p. 11
M. Carboni, Gert Sterenborg, p. 15

Opmaak en productie

Daniëlle Zijngje, Multicopy Emmen